

ОД ИСТОГ АУТОРА

ХИМЕРИНА КРВ
АПИСОВ АПОСТОЛ
ЗАВЕТ ХЕРОЈА

С л а в и ш а
П а в л о в и ћ

ОСВЕТНИЦИ И КЛЕВЕТНИЦИ

Copyright © 2024, Славиша Павловић
Copyright © овог издања 2024, ЛАГУНА

*Јер вам кажем заиста: ако имате вере колико
зрно јорушичино, рећи ћете јори овој: иређи
одавде тамо, и иређи ће, и ништа вам неће
бити немоћуће.*

Свето јеванђеље по Матеју, 17, 20

Садржај

Исповести клеветника	9
Осветници	39
Тајкун који је пожелео да буде поштен	67
Чесма трговца Алексе	117
Лице зла.	131
Успон и пад Алцхајмерове болести	151
<i>О ауџору</i>	<i>171</i>

ИСПОВЕСТИ КЛЕВЕТНИКА

Да три дана раније, на прослави поводом испраћаја у војску, пијан, занесен музиком, није пуцао у ваздух из службеног пиштоља, млади инспектор Авакум Милошевић данас би седео у канцеларији Одељења за убиства у Београду, где је распоређен након завршене Више школе унутрашњих послова.

Али оно што Бог прашта, а чак и народ заборавља остаје записано у полицијским извештајима. Заувек.

Начелник је био неумољив.

Ни добре оцене, ни посвећеност послу, чак ни молбе угледних колега нису га спасле казне.

У Кладову је било упражњено место инспектора, а у провинцију, одакле сви беже ка већим градовима и шансама, одлазе грешници, попут њега, који су јавно укаљали углед униформе и значке. Зато се првим јутарњим аутобусом, који је пошао у шест сати са Београдске аутобуске станице, са два кофера, упутио у Кладово, где треба да се јави у станицу милиције до поднева.

Најрадије би преспавао пут, али поред њега седи смрдљиви крезуби старац, дуге неуредне браде и неочешљане косе, који, када не пуши и не штуца, гура главу према прозору како би посматрао пределе и пролазнике, успут се ишчуђавајући и цокћући на све што му је страно и необично.

Можда би га од премештаја спасла партијска књижица, али он је престоничко дете. Чланство у Партији никада није било популарно међу младим Београђанима.

Његова генерација тежила је да буде другачија од претходне. Занесени су хипи револуцијом и рокенрол музиком, а Исток и социјализам су им одувек огавни, гуше слободу, подстичу једноумље. На партијске састанке гледали су као на скуп досадних метузалема који о свему расправљају, а ни о чему не одлучују, јер последњу реч представља директива „одозго“. Једина њихова предност била је чињеница да су вешто умели да искористе познанства. Авакум се и уписао на Вишу школу унутрашњих послова јер је његов покојни отац обезбедио најбољу препоруку иако је и за њега био неошишани минђушар са slabим оценама.

Кондуктер му избаци кофере из бункера на перон попут физикалца који истовара дрва с камиона. Авакум се осврнуо. Око њега је било неколико сељака, који су, вероватно у повратку с пијаце, чекали локалне аутобусе. Из бифеа, који се налазио одмах испред перона, чула се гласна фолк музика непознатог извођача. Зачуди се како неко може да поднесе тако брз ритам пре поднева.

Чим се аутобус склони са перона, на његово место стаде милицијски фића. Авакум подигну руку и махну. Иако је перон десетак центиметара уздигнут у

односу на аутобуско стајалиште, милиционар изађе из аутомобила. Био је виши од Авакума, иако је он висок тачно 180 центиметара.

„Јесте ли ви друг Милошевић?“, упита.

„Тај сам.“

„Ја сам Миленко Спасојевић, друже.“

Пружи му руку и искорачи на перон. Авакум помисли како он, дођавола, уопште може да седне у тако мала кола.

Дугајлија узео један кофер и крену према аутомобилу.

„Дај и други позади“, изговори након што убаци први на задње седиште.

С осмехом конобара из Скадарлије који се нада доброј напојници, Миленко га понуди цигаретом. Иако не пуши већ неколико месеци, Авакум је помислио да запали, али се присети старца из аутобуса након што осети исти мирис дувана, па му помисао на цигарете поново постаде одвратна.

„Прво ћемо до командира, у станицу.“

Убрзо су стигли. Он га ходником спроведе до командирове канцеларије све време држећи цигарету у руци. Угасио ју је тек када су дошли до врата. Покуца, па их отвори и показа Авакуму да га прати.

„Друже командире, довео сам новог колегу.“

За столом је седео мушкарац смеђе косе, проћелав, јаких мишица, изразито кошчатог лица, на коме су се посебно истицале јагодичне кости. Широке и скоро космате обрве, али уредно скраћене, као и густе, кратки, али правилно оивичени зулуфи, одавали су утисак дисциплинованог човека који води рачуна о сваком детаљу.

„Добро дошао, друже. Ја сам Богољуб Деспотовић.“

Његов војнички став приликом поздрављања и непотребно снажан стисак руке деловали су као добро увежбана представа како би оставио утисак.

„Погледај га!“, обрати се командир Миленку. „Тако млад, а већ инспектор... Има све девојке да полете за њим. Овде воле такве модерне...“

Миленко климну главом, потом искорачи у страну и одмери Авакума.

„Али зато га младићи неће волети“, одговори.

„Слушај га, момче“, показа на Миленка. „Он овде познаје све, и по граду и по селима. И најгоре је што ја мислим да је у праву. Зато ти, Авакуме, да пустиш бркове и зулуфе. Мораш да изгледаш озбиљније, старије, да те поштују. Неће ти онда требати ни пендрек ни пиштољ“, настави Богољуб и врати се на место, затим даде руком знак Миленку да изађе из канцеларије. „Седи, седи, шта стојиш.“

Авакум се спусти на столицу испред командира и погледа у фотографију изнад стола на којој се налазио друг Тито у униформи маршала. Око ње запази неколико урамљених захвалница разних удружења.

„Знаш, Авакуме, ово је миран град. Добри људи, углавном сељаци. Има шверца преко границе, али то држимо под контролом. Међутим, прошле године, негде у ово доба, имали смо убиство једног сељака. Старац, пољопривредник, није имао непријатеље...“

„А отисци?“

„Само чланова породице, које смо проверили. Тог дана су сви били ван града. Алиби потврђен.“

„А оружје?“

„Калибар 7,65. Најчешћи у овом крају. Били су инспектори из Зајечара, тражили нешто, испитивали, али ништа. Међутим, пре неколико дана убијен је пензионисани адвокат у суседном селу. Исти калибар.“

„Можда је случајност?“

Командир уздахну, устаде, окрену се ка Титовој фотографији, направи тужан израз лица као да му се извињава.

„Ко ће га знати. Убеђују ме колеге у то, јер је једина повезаност између два злочина исти калибар. Чекам резултате одељења крим-технике. Међутим, ја сам овде рођен, одрастао и ускоро ћу у пензију.“

„Друже командире, ви мислите да је у питању серијски убица?“

„Не знам шта да мислим“, уздахну. „Мој цимер из Школе за командире у Земуну је твој сада већ бивши начелник. Звао сам га за савет, а он ми је рекао то за тебе...“

Авакум обори главу. Сад он уздахну као малочас командир испред маршалове фотографије. Дланови почеше да му се зноје, па их обриса тако што провуче руке кроз косу.

„Пусти, готово је. Теби је ово казна, а мени појачање. Рекао ми је да си имао успеха у Београду и инсистирао је да дођеш овде, да те научи памети. Ја нисам прихватио, али био је упоран, чак је и затражио дозволу одозго“, показа руком ка плафону.

„Дакле, хоћете да ја преузмем оба случаја?“, изговори Авакум гласом пуним ентузијазма.

„Тако је, у ствари, тако хоће твоји из Београда. У канцеларији поред чекају те предмети. Имаћеш на

располагању све што ти је потребно. Од сутра у седам да те видим овде. Хајде сад, нека те Миленко одведе у смештај, распакуј се и одмори. Пут је дуг, знам, а аутобуси труцкају, човек се седећи умори.“

Након поздрава Авакум крену према вратима.

„Тамо где су казне, тамо су и награде“, добаци му Богољуб. „Можда ти је ово прилика да се вратиш у свој Београд ако ти се овде не допадне.“

Пријао му је разговор с командиром. Понижење које је данима осећао је спласло, као и депресија због наде да негде у будућности, колико год далека била, постоји могућност да се врати у родни град.

Сместили су га у полупразан стан, који је имао само кревет, сто, две столице и стари телевизор. Кухиња је била комплетна, али без шпорета, који је замењивао мали решо с једном таблом око које се са стране ухватила рђа. Али он нити кува, нити пије кафу, иако је у акционим филмовима, због којих је као дечак пожелео да постане инспектор, кафа најчешћи реквизит после пиштоља и значке.

Једино је купатило било уредно. Дуго је гледао свој одраз у огледалу, покушавајући да се замисли са брковима и зулуфима. Са црном косом и тамним тенем, густом и оштром брадом личио би на једног Турчина, ког је, због туче, ухапсио у хотелу *Славија*.

Његове мисли и даље су ишле ка Београду, час у Улицу 29. новембра, час у Сарајевску, где се родио и одрастао. Никада није могао да замисли да ће живети негде другде, осим можда у иностранству.

Ујутру, тачно на време, на столу у његовој канцеларији, у којој су се налазиле још само три столице, један

ормар, слика друга Тита, телефон, писаћа машина и велика пепељара, почео је да чита први предмет.

Обрад Филиповић, стар 65 година, земљорадник из села Ртково, убијен је 4. септембра 1981. године у својој кући. Неосуђиван. Удовац, отац двоје одрасле деце.

Приметио је да су његове колеге пажљиво приступиле послу. Испитале су сва лица са којима би и он разговарао, чак и локалног свештеника, јер је на месту убиства пронађена порука *Не сведочи лажно на ближњеј својој*.

Убијени Филиповић никада није био у судском спору са неким од чланова ближе и даље фамилије, док су сва лица с којима је имао контакт испитана, а алиби им је потврђен. Мотив убиства није утврђен.

Предмет је одложио у страну и почео да чита други.

Јаков Маричић, рођен 1920. године, пензионисани адвокат из Кладова, убијен пиштољем калибра 7,65 у свом стану у центру града 2. августа 1982. године. Неосуђиван. Разведен. Нема деце.

На брзину је прочитао детаље другог убиства, надајући се да је починилац поново оставио поруку. То би му био знак да је реч о серијском убици. Осим података са увиђаја и извештаја патолога, милиција није испитала ни комшије преминулог, као да је неко намерно желео да успори истрагу. Дилетантизам провинције, помисли.

Уверен је да су ово два одвојена случаја. Командир, ма колико био искусан, није се сусретао са убиствима. Једва је дочекао да му се у станици појави неко школован, ко није постао инспектор захваљујући површним послератним курсевима, где су учили законе, а не крими-технику.

Одједном Деспотовић отвори врата, задихан и бесан.

„Светислав Перић је убијен. Идемо!“, показа му главом да изађе.

„Ко је Светислав Перић?“

„Бивши председник суда, сунце ти једем. Хајде, дижи се да га нађемо, једем ли му семе његово.“

Кренуо је за командиром, који је ужурбано корачао.

„Ово ће да дигне цео округ, твоје из Београда, Партију, све... Сјебаће ме неколико година пре пензије, једем ли му матер болесну. Да ми га нађеш, је л' ти јасно!“

„Јасно. Адвокат и судија су убијени. Наћи ћемо га лако преко предмета који их повезује.“

„Ти размишљаш ко га је убио, а ја ко је следећи.“

Командир скину шапку, почеша се по глави, а на руменом и знојавом лицу, поред слепоочнице, истицала се испупчена вена. Шкргутну зубима, а онда врати капу на главу и настави:

„Добро је што бар другачије размишљамо, можда ја неког спасем, а ти га ухапсиш, али не ризикуј с хапшењем. Ако се пружи прилика, пуцај у њега. Са новинарима нема разговора. Јасно?“

Инспектор климну главом.

Тада му командир објасни да се убиство догодило прекопута станице милиције у Кладову, у стану број

три, на првом спрату, чија тераса гледа на прозор канцеларије командира.

Тело је пронашао судија Милован Перић, син жртве, који је свакодневно, током паузе за ручак, обилазио остарелог оца. Он је случај пријавио пре неколико минута.

Задихан, јер је једва успео да испрати Деспотовиће-ве кораке, млади инспектор прође поред средовечног мушкарца који је погнуте главе, с рукама преко лица, клечао испред врата.

Тело несрећног старца налазило се у ходнику, с прекрштеним рукама на стомаку, што је инспектору јасно указивало да га је убица тако поставио. У шакама, између два спојена палца, приметио је цедуљицу.

„Исто као код покојног Обрада“, изговори Деспотовић и показа Авакуму прстом на хартију. „Сачекај да фотограф заврши. Смем да се кладим да је оставио идентичну поруку.“

„Серијски“, промрмља Авакум.

„Не знам шта је горе: да имамо серијског ког не можемо да ухватимо или да у овом малом граду имамо чак тројицу убица.“

Младић приђе телу, додирну чело преминулог. Био је хладан. Схвати да је убијен неколико сати раније. Закорачи у дневни боравак и поче да разгледа. Осим мириса ракије и белог лука, који је вероватно старац користио у жељи да себи продужи живот, није примећивао никакве трагове борбе. У кухињи, осим једне чашице за ракију, која је опрана и остављена на судопери, сви судови су били уредно послгани. Или

су се убица и убијени добро познавали или га је убио у ходнику чим је отворио врата.

Изашао је. Командир је разговарао са судијом Милованом Перићем, који се једном руком придржавао за металну ограду на степеницама.

„Мићо, буди убеђен да ћемо га пронаћи. Лично ћеш му ти судити, то ти обећавам“, рече му командир и стави му руку на раме.

Перић зажмури како би задржао сузе, али из десног ока крену низ образе кап, коју брзо, као да га је срамота, обриса дебелим прстима.

„Моје саучешће“, пружи руку Авакум. „Молим вас, када будете били спремни, волео бих да обавимо један разговор.“

„О чему?“, упита командир.

„О томе да ли је господин имао непријатеље, несугласице с комшијама...“

„Слушај ти, мали, да нађеш убицу, а не да испитујеш чланове породице.“

„Али...“

„Нема 'али'... Они су најугледнија породица у Кладову. Немају непријатеље, добри људи“, изговори, а потом загрли судију Перића и крену са њим према излазу.

„Класична егзекуција“, обрати се фотограф инспектору. „Ја сам своје завршио. Кад развијем слике, донећу их у канцеларију.“

Он му потврдно климну главом, клекну поред тела, стави рукавице и извуче папир из жртвиних руку. Читко, ћириличким писмом, била је исписана порука:

Не суди да ти не суде.

Убиство је вероватно из освете, помисли. То није серијски убица који убија насумично, већ човек коме је гнев помрачио разум. Делује му као једноставан случај: само треба да провери који предмет повезује судију, адвоката и сељака.

Након што је завршио увиђај, послао је тело патологу. Ако у њему поново пронађу идентичан калибар, сасвим је сигуран да је дело плод освете.

Међутим, забринуо га је командир јер је инсистирао да не испитује чланове породице преминулог. Иако му је, током првог сусрета, оставио утисак вредног човека, посвећеног послу, коначно је схватио да има посла са обичним дилетантом, чије су сервилност и понизност према људима на положају изнад закона, правде и истине.

Два дана је претраживао документе о судији и адвокату. Имали су преко сто заједничких суђења током протекле три деценије, откад су започели каријеру. Ако би само саслушавао сведоке и оптужене, требало би му сигурно годину дана рада.

У локалној кафани, након што је попио три ракије на његов рачун, а гости се разишли, конобар, до тада ћутљив и обазрив човек, распричао се о жртвама.

Није знао да разговара с инспектором Авакумом Милошевићем, већ је мислио да је то власник рибарнице из Љубовије, који је дошао да купи рибу од локалних аласа.

Од њега је сазнао да су судија Перић и адвокат Маричић били добри пријатељи. Јавна је тајна, бар је тако тврдио конобар, да су оптужени, чији је предмет прослеђен Перићу, за адвоката обавезно ангажовали Маричића.

Авакум се замисли. У Кладову постоје само четири адвокатске канцеларије, па је, по статистици, нормално да Маричића, који је важио за најискуснијег адвоката, чешће ангажују од осталих. Ту мисао подели с конобаром, који одмахну руком, затим искапи још једну чашу, потом погледа у Авакума:

„А зашто онда неко није убио неког другог судију и другог адвоката, него баш њих двојицу?“

„Ти, значи, мислиш да је њих убио исти човек?“

„Тако је.“

„А што би онда неко убио оног сељака? Чуо сам да тај човек није осуђиван, није имао непријатеље...“

„Еее“, искези се. „Да приметне траг.“

„Како то мислиш?“

„Па прича се овде по кафани да наша милиција тражи шта повезује сву тројицу убијених.“

„А ко прича?“

„Сви. Ово је мали град, није ти ово Пожаревац. Овде се све зна.“

„Добро, и шта је ту нелогично?“

„Ништа. Чуо сам да се тако и тражи убица. Чак су довели неког младог из Београда, који све то треба да открије.“

„Па је л' тај млади нешто нашао?“

„Није и неће. Млад је, зелен, неискусан. А знаш ли зашто? Јер ми мислимо да је онај сељак убијен баш зато што нема никакве везе са овом двојицом.“

„Само зато?“

„Јесте. И док они траже шта њих тројицу повезује, а не повезује их ништа, време пролази, а убица ће да побегне.“

Инспектор Милошевић се насмеја. Допало му се како конобар размишља, ма колико то било немогуће. Али помогао му је да разуме средину у којој живи. Не сме обраћати пажњу на то шта други мисле или у шта сумњају, давиће се само чињеницама.

Сутрадан је посетио породицу убијеног сељака.

Мирослав, син жртве, четрдесетогодишњи мушкарац рошавог лица, чије је испуцале и тврде дланове осетио приликом поздрава, као да је био захвалан убици што га је поштедео. Негирао је постојање непријатеља. Све је приписивао несрећи, чији је извор влашка магија, говорећи да је убица сигурно омађијан.

Авакум тада схвати зашто су његови претходници тако траљаво испитали случај.

Попут шизофреничара, бар је њему Мирослав тако деловао, сваки догађај повезивао је или оправдавао натприродним силама. Да није имао потврђен алиби, повео би га у станицу на испитивање. Свако нормалан помислио би да тај човек нешто скрива.

Зато није желео да одустане. Пробудио му је радозналост. Чинило му се да постоји разлог што за очеву смрт не тражи никакву казну, него се плаши нове.

Тек после сат времена испитивања сазнао је да је убијени Обрад у младости, заједно с покојном супругом, лечио људе помоћу влашке магије. Долазили су несрећници са свих страна: из Кучева, Пожаревца, Мајданпека, чак и из Зајечара, у потрази за оздрављењем или скидањем чини. Поред обреда, Филиповићи су брали лековито биље, од ког су правили чајеве и тинктуре. Нажалост, један младић из Петровца на Млави, склон несаници и нападима панике, изненада

је преминуо. За његову смрт породица је оптужила Обрада и његову супругу, тврдећи да је конзумација чаја од печурке изазвала тровање.

„Је л’ му суђено због тога?“, упита Авакум.

„Јесте, не сећам се најбоље, био сам мали, али доказано је на суду да он није ништа крив.“

„Које је то године било?“

„1952.“

Авакум је одмах отишао у суд. Пронашао је младог приправника, који му је помогао у истрази. У подруму старе зграде, међу хиљадама предмета, пронашли су неколико кутија у којима је била документација са свих суђења током 1952. године. Документи нису били разврстани хронолошки и по азбучном реду, већ поређани у беле картонске кутије и неспретно нагурани на полице са осталим предметима.

Два сата су претраживали фасцикле у мемљивој и прашњавој просторији, а потом их враћали на место како се неки папир не би изгубио.

„Ево Обрада Филиповића“, изговори приправник гледајући у лист хартије, а потом га разочарано врати у фасциклу. „Овде је био сведок, а ми тражимо оптужницу.“

„Сведок?“

„Да, неко силовање.“

Авакум устаде и погледа пажљиво Обрадов датум и место рођења како би био сигуран да се ради о истом човеку. Затим погледа име судије: Светислав Перић. Тужилац: Јаков Маричић. Наставио је да чита.

Влајко Петронијевић, рођен 1930. године у Кладову, силовао је Марију Ристовић, стару 20 година, 3.

фебруара 1952. године. Поред Обрада и оштећене Марије, сведок је био и Јован Јаковљевић, такође из Кладова.

Он предмет издвоји у страну и настави да претура по папирима.

Убрзо је пронашао документацију у процесу вођеном против Обрада Филиповића. Оптужница је подигнута 4. октобра 1951. године.

Исти судија, исти тужилац.

Ослобођен је у децембру 1952. године. Тужилац Јаков Маричић није се жалио на одлуку, чиме је постала правоснажна. Међу документима фалило је неколико страна образложења ослобађајуће пресуде, као и доказни материјал тужиоца. Опет помисли на дилетантизам. Претпоставио је да су изгубљене странице пресуде случајно испале приликом преноса у подрум, па су их грешком ставили у фасциклу са другим предметом.

Коначно је успео да повеже жртве. Мотив је јасан, као и могући убица – Влајко Петронијевић.

Изашао је на ваздух.

Тада му на ум дође и порука остављена у руци прве жртве: *Не сведочи лажно на ближњега свога*. Ако су Влајко и Обрад у сродству, онда дилеме нема.

Да ли то значи да је потенцијални убица неправедно осуђен? Или је у питању освета? Али његов посао није да тумачи пресуде, већ да пронађе убицу.

Прво ће проверити где се налази Влајко Петронијевић. Казну је одлежао, а уколико утврди да нема алиби за дане када су се убиства догодила, моћи ће и да га приведе на саслушање.

Чим се вратио у станицу, командир га је позвао на разговор. Са њим неће поделити све детаље истраге.

Чак и он му је сумњив. Те 1952. године радио је као позорник, познавао је жртве, вероватно и силоватеља, који је сада постао његов главни осумњичени.

„Како напредује истрага, мали?“, упита командир.

„Добио сам извештај патолога. Исти калибар. Мислим да имамо посла са серијским убицом.“

„То ми је већ јасно. Али истрага иде споро. Хоћу да га нађемо, макар похапсили све у Кладову. Јеси ли испитао судијиног сина?“

„Не, ви сте рекли да га не саслушавам.“

Командир устаде, насмеја се, потом погледа у Авакума, намрачи се, удари се снажно шаком по челу, а онда тугаљиво рашири руке.

„То се само тако каже. Он је угледни судија, познаје људе, има везе свуда... Наћи ћеш га у ресторану *Језеро*. Сваког дана је тамо на ручку. Приђи му, као случајно, испитај га, незванично, али буди културан.“

„Разумем.“

„Ако ми се буде жалио на тебе, то ће значити да нешто крије. Ја ћу му, наравно, рећи да си својеглава будала којој ћу да ребнем од плате због тога. Разумеш? А ти онда опет притисни.“

„А ако се поново буде пожалио на мене?“

„Рећи ћу да те штите ови твоји из Београда и да... сумњате на све. Чак и на мене. Не знам, да си нечији одозго, једем ли га, то препусти мени.“

Авакум из торбе извади забелешке.

„Знате ли за случај силовања из 1952. године? Влајко Петронијевић је осуђен на 15 година затвора због тога.“

„Знам.“